

Я.Біленська. Фактори інформаційного забезпечення оцінювання потенціалу інноваційного розвитку виробничо-господарського об'єднання / Я.Біленська, М.Бондарчук // Галицький економічний вісник. — 2012. — №6(39). — с.29-35 - (економіка та управління національним господарством)

УДК 330.341.1 + 004.9

Ярина БІЛЕНСЬКА, Марія БОНДАРЧУК

ФАКТОРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧО-ГОСПОДАРСЬКОГО ОБ'ЄДНАННЯ

***Резюме.** Викладено результати дослідження факторів, що формують основу інформаційного забезпечення оцінювання потенціалу інноваційного розвитку виробничо-господарського об'єднання.*

***Ключові слова:** фактори, інформаційне забезпечення, інноваційний потенціал, виробничо-господарське об'єднання.*

Yaryna BILENSKA, Mariya BONDARCHUK

FACTORS OF INFORMATION SUPPORT FOR THE EVALUATION OF THE INNOVATION POTENTIAL OF THE INDUSTRIAL AND BUSINESS ASSOCIATION

***Summary.** The article is devoted to the research of the factors of information support for the evaluation of the innovation potential of the industrial and business association. For this purpose the method of expert evaluation was chosen. The managers of all levels from the specialists of the central office to the managers of the companies and their subdivisions were chosen to be the experts. The research sample included respondents who have higher economic education and work in the economic sphere. The experts were divided into three groups. The first group included the specialists and managers of the production enterprise. The second group included the specialists and managers of the bank. The third group included the specialists and managers of the insurance company. 45 experts took part in the research. The questions to respondents were concerning the level of importance of the factors of information support for the evaluation of the innovation potential of the industrial and business association. To identify the reliable differences between the evaluations of the specialists and managers of the production enterprise, bank and insurance company, the dispersion analysis (ANOVA) by Friedman for related (dependent) samples was used. Its use allowed to reveal the differences between the evaluations of respondents concerning the research problem. On the survey results the average values of evaluations of the importance of factors which form the basis of information support for the evaluation of the innovation potential of the industrial and business association as a whole were calculated.*

***Key words:** factors, information securing, innovation potential, industrial and business association.*

Постановка проблеми. Головним чинником зростання та забезпечення конкурентоспроможності виробничо-господарських об'єднань (ВГО) є здійснення останніми інноваційної діяльності, яка, в свою чергу, пов'язана з реалізацією їх інноваційного потенціалу. Слід зазначити, що передумовою ефективного впровадження інноваційного процесу є накопичення інформації про можливості інтегрованої структури щодо створення, впровадження та реалізації конкурентоспроможних інновацій. Інформація є джерелом майбутнього успіху на ринку. Від якості інформаційного забезпечення залежить правильність управлінського рішення щодо розроблення та впровадження інновацій, ефективність використання ресурсів та інноваційна активність виробничо-господарського об'єднання в цілому. Брак інформації зовнішнього і внутрішнього характеру призводить до труднощів достовірного оцінювання інноваційного потенціалу, що, в свою чергу, супроводжує прийняття необґрунтованих рішень у сфері інновацій. Саме тому виникає потреба у дослідженні факторів інформаційного забезпечення оцінювання потенціалу інноваційного розвитку ВГО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних вчених-економістів досліджували фактори, що впливають на інноваційну діяльність підприємств, зокрема: В. Коюда, Л. Лисенко, О. Маслак, С. Гвоздю, Ю. Малиновський та інші.

Маслак О.О. та Жежуха В.Й. до внутрішніх чинників впливу на інноваційну активність підприємств відносять усі внутрішні змінні, які мотивують працівників підприємств до створення інновацій. Такі чинники, насамперед, залежать від особливостей підприємств,

працівників, індивідуальних умов праці (суспільні та матеріальні), а також від стратегії та структури підприємства (правові, організаційні та стратегічні) [1, с. 204 – 205].

Що ж стосується зовнішніх чинників впливу на інноваційну активність підприємств, то Маслак О.О. та Жежуха В.Й. запропонували виділяти три групи факторів зовнішнього середовища, які визначають інноваційну активність підприємств: суспільство (суспільні та культурні чинники), економічна політика (економічні, політичні, правові, екологічні чинники) та ринок (інфраструктура ринку) [1, с. 204 – 205].

Теоретичні напрацювання з дослідження впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на діяльність інтегрованих бізнес-структур висвітлено у працях Л. Калініченка, В. Лаптева та інших.

Зокрема, Л. Калініченко зазначає, що до внутрішніх чинників доцільно відносити ті, які зумовлюють ефективність інтегрованої структури, виходячи з власного потенціалу суб'єкта господарювання, а до зовнішніх слід відносити фактори макроекономічного середовища інтегрованої структури, а також мезоекономічного середовища і безпосереднього оточення самої інтегрованої структури [2, с. 394 – 396].

В економічній науковій літературі теоретичні питання чинників впливу на діяльність фінансово-кредитних установ розглядали автори: С. Ільєсова, С. Аржевітін, Е. Бернштам, А. Лузанов, І. Краснова, Н. Тарельник, Н. Дубровіна, Н. Пирогова, Т. Гайовик, О. Соловйова.

С. Аржевітін виділяє негативні фактори впливу на розвиток банківської системи, зокрема: макроекономічні (кількарічна тенденція до зниження ВВП; доларизація економіки; низька купівельна спроможність фізичних осіб; бартеризація взаєморозрахунків між суб'єктами підприємницької діяльності), економічні (інфляція; спад виробництва та спричинене ними «звуження» кола клієнтів; повільний розвиток приватного сектора економіки, а, отже, й невелика частка приватного капіталу в банках; податковий прес, який із часом не тільки не слабшає, а посилюється внаслідок розширення бази оподаткування), законодавчі та нормативні (законодавча неврегульованість багатьох напрямів роботи; відсутність чітких правил роботи, викликаних частими змінами законодавчих і нормативних документів та суперечностями в них), внутрібанківські (невиправдані кредитні, інвестиційні та валютні ризики тощо) [3, с. 42 – 44].

Отже, питаннями вивчення чинників впливу на діяльність виробничих і торговельних підприємств, банків, страхових компаній приділено значну увагу науковців. Однак жоден з них не приділяв уваги рівню важливості факторів, що формують основу інформаційного забезпечення оцінювання потенціалу інноваційного розвитку виробничо-господарського об'єднання в цілому.

Мета статті полягає у визначенні основних факторів, що формують основу інформаційного забезпечення оцінювання потенціалу інноваційного розвитку виробничо-господарського об'єднання.

Виклад основного матеріалу. Для емпіричного дослідження факторів, які слід враховувати для оцінювання інноваційного потенціалу виробничо-господарських об'єднань, було розроблено спеціальний інструментарій – анкету стандартизованого інтерв'ю. Зміст анкети формувався на основі проведеного теоретичного аналізу досліджень, що проводилися в даній сфері та з урахуванням власного бачення цієї проблематики (див. табл. 1).

Для проведення дослідження факторів, що формують основу інформаційного забезпечення оцінювання інноваційного потенціалу ВГО було обрано метод експертних оцінювань. Експертами виступили управлінці всіх рівнів – від спеціалістів центрального офісу до керівників компаній та їхніх структурних підрозділів. Дослідницьку вибірку склали респонденти, які усі мають вищу економічну освіту й усі працюють в економічній сфері.

Досліджувані були розподілені за трьома групами: перша – спеціалісти та керівники виробничих підприємств; друга – спеціалісти та керівники банків; третя – спеціалісти та керівники страхових компаній. Усього у дослідженні взяло участь 45 досліджуваних.

Згідно з Головним управлінням статистики у Львівській області у 2011 році інноваційні заходи здійснювали 100 промислових підприємств Львівщини, що на 2 % менше, ніж попереднього року. Їх частка у загальній кількості промислових підприємств області зменшилася до 13,2 % [4].

У 2011 році було впроваджено 39 нових технологічних процесів, з них найбільше – у харчовій промисловості та машинобудуванні [4].

Розглядаючи діяльність інтегрованих структур Львівщини, ми встановили, що упродовж 2009 – 2012 рр. найбільш рентабельними слід вважати структури харчової, машинобудівної та приладобудівної промисловостей.

Респондентам пропонувалося експертно оцінити рівень важливості тих чи інших чинників, які слід враховувати при оцінюванні інноваційного потенціалу виробничо-господарського об'єднання. Тобто за допомогою експертного опитування ми з'ясували, яку саме інформацію необхідно для оцінювання інноваційного потенціалу інтегрованої структури.

Таблиця 1

Анкета стандартизованого інтерв'ю

Table 1

Questionnaire of the standardized interview

Фактори впливу	Не важливий	Помірно важливий	Важливий	Дуже важливий
1. Макроекономічні (рівень загальноекономічної стабільності; інфляційні процеси; рівень зайнятості тощо)				
2. Ринкові (коливання попиту на продукцію; доступність ресурсів; рівень конкуренції; життєвий цикл галузі та продукту тощо)				
3. Інституційні (розвиненість інститутів державного регулювання; ефективність інститутів ринку праці; стабільність і зрозумілість податкової системи; розвиненість фондового ринку тощо)				
4. Політичні (лояльність держави до бізнесу та можливості державної підтримки; зовнішньоекономічне співробітництво держави; податкова політика тощо)				
5. Технологічні (державне регулювання та стимулювання у сфері НДДКР та інновацій; розвиненість і доступність сучасних технологій тощо)				
6. Соціокультурні (рівень освіченості та професійної підготовки населення (в т. ч. працівників виробничо-господарського об'єднання), життєві цінності й традиції населення)				

Закінчення таблиці 1

7. Екологічні (вплив нових технологій, матеріалів на навколишнє середовище, вплив екологічних норм на рівень собівартості інноваційної продукції тощо)				
8. Демографічні (вплив динаміки чисельності населення, його вікової та статеві структури на формування попиту на інноваційну продукцію)				
9. Міжнародні (вартість ресурсів за кордоном, купівельна спроможність місцевого населення, митні збори, особливості національного законодавства)				
10. Управлінські (якість корпоративного управління; кваліфікація управлінського персоналу тощо)				
11. Виробничі (ефект масштабу; ритмічність поставок сировини і матеріалів; структура та специфіка витрат виробництва; розвиненість логістичної мережі тощо)				
12. Маркетингові (внутрішні можливості задовольняти потреби споживачів)				
13. Техніко-економічні (технологічні умови виробництва; специфічність активів; ритмічність відтворювальних процесів тощо)				
14. Фінансово-інвестиційні (доступність і вартість фінансових ресурсів; можливості податкової оптимізації; можливість реструктуризації фінансових потоків тощо)				
15. Економіко-географічні (масштаби і ступінь концентрації та локалізації виробництва; розташування суб'єктів виробничо-господарського об'єднання відносно об'єктів, які мають для них господарське значення, доступність транспортних мереж тощо)				

Перед респондентами ставилось завдання про те, які фактори формують основу інформаційного забезпечення оцінювання інноваційного потенціалу ВГО. Відповіді необхідно було записати до таблиці 1. Важливість урахування факторів для оцінки інноваційного потенціалу інтегрованого об'єднання оцінювалася в балах: якщо фактор респонденти вважають не важливим, то ставиться 1 бал; помірно важливий – 2 бали; важливий – 3 бали; дуже важливий – 4 бали.

Для виявлення достовірних відмінностей у відповідях респондентів між оцінками, які склали керівники та спеціалісти виробничих підприємств, банків та страхових компаній, ми використали дисперсійний аналіз (ANOVA) за Фрідманом для зв'язаних (залежних) вибірок. Його використання в даній роботі дозволило з'ясувати, наскільки достовірно відрізняються оцінки респондентів щодо тих чи інших аспектів проблеми, що нас цікавить.

Для аналізу було використано розрахунок критерію χ^2 – Фрідмана. Критерій Фрідмана засновано на ранжуванні ряду повторних вимірів для кожного об'єкта вибірки. Далі розраховували суму рангів для кожної з умов. Якщо виконується статистична гіпотеза про відсутність розходжень між повторними вимірами, слід очікувати приблизну рівність сум рангів для цих умов. Чим більш різняться залежні вибірки за досліджуваною ознакою, тим є більшим значення χ^2 – Фрідмана, емпіричне значення якого розраховуємо після ранжування ряду повторних вимірів для кожного об'єкта за формулою

$$\chi^2 = \left[\frac{12}{Nk(k+1)} * \sum_{i=1}^k R_i^2 \right] - 3N(k+1), df = k - 1. \quad (1)$$

Критерій Фрідмана застосовується для зіставлення показників, виміряних у трьох або більше умовах на одній і тій же вибірці та будується на рангових послідовностях. Критерій дозволяє встановити факт того, що значення показників від умови до умови змінюються, проте не вказує на напрям цих змін [5].

Отже, критерій Фрідмана показує, що відмінності в поглядах респондентів щодо оцінювання інноваційного потенціалу виробничо-господарського об'єднання є не випадковими і статистично достовірними, імовірність помилки $p=0,0000$. Розрахункове значення критерію Фрідмана становить 11,23, тоді як табличні значення при ймовірності помилки 0,05 і 0,01 становлять відповідно 5,99 і 9,21. Оскільки розрахункове значення критерію Фрідмана перевищує відповідне табличне для вибраного рівня значущості й відповідного числа ступенів свободи, то нульова гіпотеза відхиляється, а існування відмінностей в уподобаннях підтверджується. Результати дослідження виявилися значущими, тобто існування відмінностей щодо виділених факторів є статистично значущими. Між поглядами керівників та спеціалістів банків, страхових компаній, виробничих підприємств щодо чинників, які слід враховувати для оцінювання їх інноваційного потенціалу існують не випадкові розходження на рівні значущості 0,05 і 0,01. Розходження інтересів суб'єктів виробничо-господарського об'єднання часто призводить до деструктивних процесів у системі прийняття управлінських рішень, тому виявлення та врахування думок усіх учасників ВГО є першим кроком на шляху створення системи інформаційного забезпечення діяльності виробничо-господарських об'єднань у системі «інновації – фінанси – виробництво».

Отже, найважливішими респонденти банку виявили фактори внутрішнього середовища, зокрема фінансово-інвестиційні та управлінські. А найменш важливими – екологічні фактори.

Що ж стосується таких суб'єктів ВГО, як страхові компанії, то їх респонденти найважливішими чинниками, які необхідно враховувати при оцінюванні інноваційного потенціалу, виявили також фінансово-інвестиційні та управлінські, тоді як найменш важливими факторами виступили економіко-географічні.

За результатами експертного опитування респондентів виробничих підприємств найважливішими виступили фінансово-інвестиційні та управлінські, а найменш важливими – соціокультурні та демографічні.

За результатами опитування було розраховано середні значення оцінювання важливості факторів, що формують основу інформаційного забезпечення оцінки інноваційного потенціалу виробничо-господарського об'єднання в цілому. За результатами розрахунку було побудовано діаграму (див. рис. 1).

Рисунок 1. Порівняння оцінок важливості чинників впливу, що формують основу інформаційного забезпечення оцінювання інноваційного потенціалу виробничо-господарського об'єднання в цілому

Figure 1. The comparison of the evaluations of importance of impact factors which form the basis of the information support for evaluation of the innovative potential of the industrial and business association as a whole

Діаграма дозволяє нам виявити так званих «лідерів» і «аутсайдерів» за оцінкою важливості. Отже, розрахувавши середні значення оцінювання важливості чинників, що формують основу інформаційного забезпечення оцінки інноваційного потенціалу виробничо-господарського об'єднання, бачимо, що найважливішими залишаються фінансово-інвестиційні та управлінські, а найменш важливими – соціокультурні.

За результатами розрахунків середніх значень оцінок важливості респондентів банків, страхових компаній, виробничих підприємств та виробничо-господарського об'єднання в цілому було побудовано зведену діаграму (див. рис. 2).

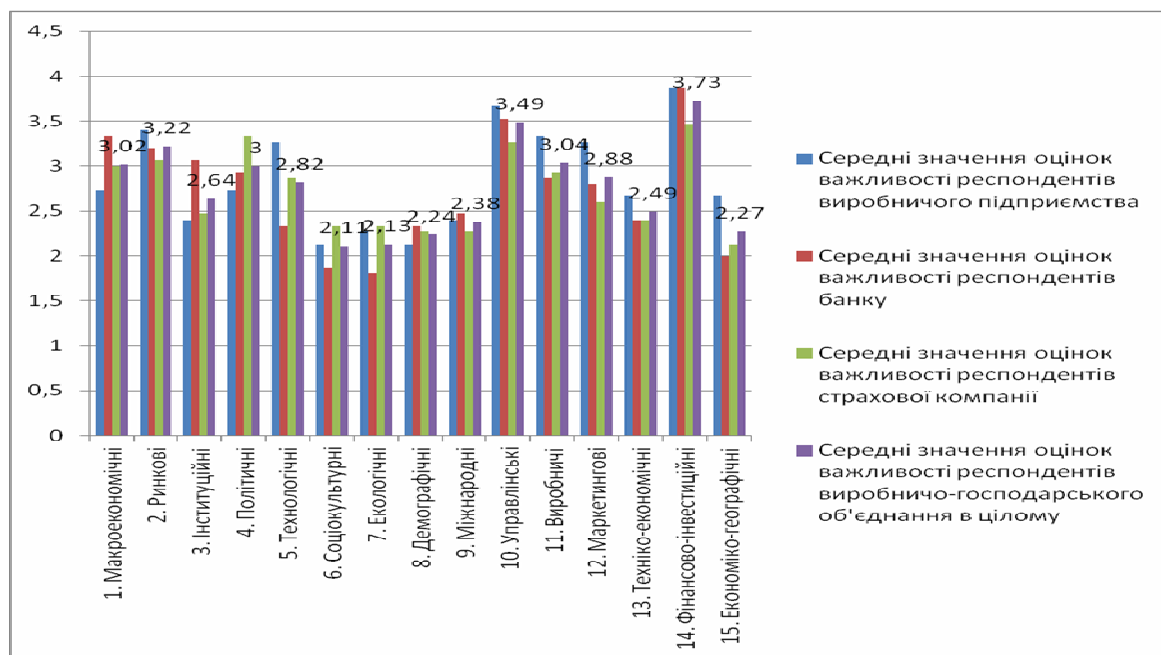

Рисунок 2. Зведена діаграма порівняння оцінок важливості чинників, що формують основу інформаційного забезпечення оцінки інноваційного потенціалу виробничо-господарського об'єднання

Figure 2. The summary chart of the comparison of evaluations of importance of factors which form the basis of the information support for evaluation of the innovative potential of the industrial and business association

Висновки. Результати дослідження виявилися значущими, оскільки підтвердилися не випадкові відмінності в оцінюванні респондентів щодо факторів інформаційного забезпечення оцінки потенціалу інноваційного розвитку виробничо-господарського об'єднання. За результатами розрахунку середніх значень оцінок важливості виділених факторів найважливішими виявилися фінансово-інвестиційні та управлінські, а найменш важливими – соціокультурні.

Conclusions. Thus, the results of the research turned out to be significant as the non-random differences in the evaluations of the respondents concerning the factors of information support for the evaluation of the innovation potential of the industrial and business association were confirmed. According to the calculation results of the average values of the importance of the selected factors the financial, investment and management were the most important ones and the sociocultural factors turned out to be the least important.

Використана література

1. Маслак, О.О. Чинники впливу на інноваційну активність підприємств [Текст] / О.О. Маслак, В.Й. Жежуха // Науковий вісник НЛТУ. – 2008. – №18.8. – С. 203 – 207.
2. Калініченко, Л.Л. Інтегровані бізнес-структури: сутність та оцінка ефективності функціонування[Текст] / Л.Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – №34. – С. 393 – 396.
3. Аржевітін, С. У переддень десятирічного ювілею. Штрихи до історії розвитку вітчизняної банківської системи за роки державної незалежності України [Текст] /С. Аржевітін // Вісник Національного банку України. – 2000. – №2. – С. 41 – 45.
4. Веб-сайт Головного управління статистики у Львівській області, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stat.lviv.ua

5. Соловйова, О.А. Чинники впливу на розвиток інвестиційної і страхової діяльності страховика [Текст] / О.А. Соловйова // Культура народів Причорномор'я. – 2009. – № 171. – С. 171 – 176.